

Naši kraji in ljudje

Bela Krajina vabi na praznik narodnih običajev
Kresovanje, izleti in festival v Metliki

Pogled na Preloko

Kakor smo že opozorili svoje čitatelje, priredijo tudi letos naši Belokranjci svoj festival, na katerem hočejo pokazati svetlo bogastvo svojega folklornega zaklada. Nismo namena govoriti o kulturnem in nacionalnem pomenu take prireditve, ki je važna zlasti v današnjih časih. Naj na kratko opišemo samo spored cele prireditve.

Na večer pred prireditvijo, v soboto 7. septembra, bodo gostje imeli priložnost videti kresovanje po starih metliških običajih in po običajih sosednih Zumberčanov. V nedeljo 8. septembra je dopoldne namenjeno ogledu Bele Krajine. Prireditvi bodo skupni izleti v Stari trg in na Vinico, k razvalinam Mitrovskega svetišča s postaje Bela pri Otovcu, v bližino črnomeljskega okolišja, na Božakovcu, v Drašiče in v bližnjo metliško okolišjo.

Dopolodne ob 15. bo na znamenitem metliškem Pungertu glavna festivalna prireditev. Nastopilo bo 9 skupin iz devetih različnih okolišev Bele Krajine. Sodelovalo bo skupno okoli 200 oseb. Najprej bodo Črnomalci pokazali svojega veličastnega starodavnega Zelenega Jurja v naistareliški obliki, ki nam je znana. Črnomaljska dekleta bodo na zaplesala črnomaljsko kolo-most. Nato bodo nastopili Adleščani in predvajali svoja kola: »Lepa Anka kolo vodi« ter »Hruške, jabuke, slive«. Bojančani bodo pokazali svoje kolo v dveh variantah, najprej »mutavo« (brez spremljevanja s petjem), nato pa kolo s petjem. Bojančanom bodo sledile dragatuške »kresnice«, tem pa skupina iz Predgrađa v Poljanski dolini, ki bo pokazala predgrađski most, svatsko kolo in zelo zanimiv prizor »vrtče šivajo«. Nato bo skupina fantov in deklet iz Preloke predvajala preloško kolo, navadno in svatsko. Sledila bo skupina iz Starega trga s starostnim kolo. Za njimi bo skupina iz Vinice pokazala viniško kolo in dvodelno viniško svatsko kolo. Poslednji bodo nastopili domačini iz Metlike, ki bodo pokazali vse narodne običaje, kakor se vršijo vsako leto na ve-

Dekliško kolo na Bojančih

nem prostoru bo prirejeno pravo belokranjsko slavoje v janici in pristno domačo kapljico. Razumljivo je, da tudi ne bo manjkalo zrelega belokranjskega grozdja. Prireditvi bo torej zelo peštra in zanimiva in nikomur ne bo žal, če si jo bo ogledal. Odobrena je četrtinska vožnja od 6. do 10. septembra. Iz Ljubljane bo vozil poseben vlak. Izkaznice, ki upravičujejo do te ugodnosti, prospekte in vsa pojasnila dobite pri društvu »Bela Krajina« v Ljubljani (Gradišče 14, tel. 39-31) vsak dan med 11. do 13. in 17. do 19. uro in pri Putniku.

Da čim bolj spoznamo zanimivosti in lepote Bele Krajine, bo »Jutro« posvetilo jutrišnjo prilogo ponedeljske izdaje Beli Krajini. Priloga bo obsegala obširno krajinsko in kulturno sliko te dežele, nadvse zanimive podrobnosti o uskoških naseljih Bojančih in o zgodovinski Preloki, študijo o narodnih nošah, podlistek iz belokrajinskega življenja in poleg folklornega drobiža vrsto slik. Ljubitelje prirode in sportne ribiče pa bo prav posebno zanimal izrpen opis ribištva ob Kolpi in drugih belokrajinskih vodah. Opozarjamo na jutrišnje ponedeljsko »Jutro« — v naslednjem pa objavljamo prispevek izpod peresa velikega sina Bele Krajine, pesnika Otona Zupanciča.

Oton Zupancič:

Krosna

Ko sem bil po dolgih letih zopet v Vinici, me je povabil Feliks Mentan, naj pogledam v njegovo hišo. Vstopim in vzkliknem: »Kaj — statve imate?«

»Krosna«, mi je rahlo popravil, »saj jih imajo do malega v vsaki hiši.«

»Tako? Kdo bi si bil mislil! Se danes!«

Res — krosna, kakor sem jih poznal iz mladih let, samo manjša, kakor da so imela stara zastavna krosna medtem mlade.

Obudi se mi daven spomin. V Dragatu pri Perčevih so imeli krosna. Kadar sem prišel k njim v vas, me je zmeraj zamikalo seči na polico po »Zgodbe« s starinskimi podobami, ki so se mi zdele prikupnejše od podob v šolskih »Zgodbah«. Več so imele povedati moji domišljiji. In zdaj, pred Mentanovimi krosni se domisljam. Kako sem takrat bil o Goljatu: »Nosil je bronaste škornje in sulico, debelo kako tkaško vreteno«, — in kako sem zraven gledal krosna in tisto vreteno — ki mu pravijo »vratilo« — in mi je pri tem zrasla velikanova postava v pravo razmerje: sključiti se mi je moral, drugače bi bil z glavo predrl strop Perčeve hiše.

Ogledujem si krosna, odtipavam jih. V tem pride ded, Felikov oče, njegova mlada žena v beli noši prinese vina in prigrizka. Ded, ki je bil dobro dobo v Ameriki, mi nazdravi: »Good luck!« in mi pomežikne, češ, midva se že razumeva. Trčimo, prizgiznemo. Jaz ne morem odtrgati oči od krosen, izprašujem, se motovim okrog njih, in žena mi s polnim razumevanjem za moje zanimanje razkazuje in imenuje posamezne sestavine, jaz si zapisujem izraze in aerovozno rišem.

»Nu, sedi, pa jih poži, naj vidi, kako to teče«, pravi ded. In žena zleze na klop, pritiska na cokelj, krosna ruho zaklopočejo, roke potakajo čolnek, pritolkavajo z bili in žena mi med delom razlaga pomen in opravilo brda z zobci, bil, ničalnic z okenci, gornjega in zdolnjega vratila in tako dalje vse do puha, ki se nabira na platnu in se imenuje »mah«. Po dvajset izrazov sem si zapisal, vesel obilne bere.

»Vidite«, pravim, ko žena konča, »tu stoji krosna — prestol hišne gospodnje, krosna, ki so nekoč oblačila moč in žensko. Belo krajino, kakor jih poznam od mladih leten in vendar ne poznam. Tako dolgo jih nisem videl, da se mi je vse razpuhtelo, podoba in beseda. In to meni, ki nosim v sebi toliko podob in besed. In ista je z drugimi stvarmi življenja. Ne bi znal več nasteti vseh delov voza, kolovrata raznega orodja. In večina naših meščanov, tudi ako so izšli iz sela, ne ve več kaj prida o kmetiškem delu in besedi, ki ga spremlja od kraja do konca in se ga tesno ovija, ker se je iz njega rodila. Vse to bi mi meščani in pomeščanenci morali imeti vsaj v sliki, ako ne v modelu, in poimenovano do zadnje podrobnosti, da bi nam bilo vedno priročno. Tako pa se nam vse izmika v megle in mrak, da ne poznamo več ni stvari ni besed zanje. To je velika škoda za domačnost našega mišljenja, za bogastvo jezika, za nazornost predstav, za živost govornice in stvarno izrazitost pisanja.«

Mladi Mike Prokšelj, trinajst, štiri-najstleten dečko z onkraj Kolpe, sorodnik moj in Mentanovih — kdaj in odkod se je bil vzel? — Mladi Mike je pri teh besedah bistro pogledal.

Gospodinja mi je razkazala in razložila še kolovrat, rašek, v melodičnem viniškem jeziku, ki se ji je mehko in zvočno snoval iz mladih ust, da jo je bilo slast poslušati.

Lepo sem jih zahvalil vse skupaj, zlasti njo, še vprašal jo in ono, za sivo oblačalo, da ne morem krosen zadeti na ramo in jih odnesti v Ljubljano sebi in drugim v veselje in pouk.

Mike je bistro gledal. V Ljubljani, še ves topel od premnogih vtisov iz Bele Krajine, sem hotel pripovedovati o svojem odkritju vsakega, ki me je hotel poslušati, zase sem pa šel in še pregledoval svoje zapiske in si ključal v spomin vse podrobnosti. Ali dolžnosti so me vpregle, in po malem so spomini zopet bledeli.

Malo pred božičem mi v uradu za pošto telefon: »Tukaj Ani — kmalu pri-

di, presenečenje te čaka iz Vinice.«

»Kaj?«
»Boš že videl. Lepo igračo si dobil; ali pa ni igrača.«

Vrabcu — konjička, ki v riti piska, gotovo ne, v Vinici jih ne delajo. Kaj neki bo? Pohitim domov — vsa družina v krogu sklanja glave nad mizo in nekaj občuduje; na mizi pa stoji lična krosna, iz bukovine izdelana, z osnutkom in vsem, kar je treba, vsak del s številko, in na bila privezan listič s številkami in izrazi. Poleg priloženo pismo s podpisom: »Mike Prokšelj, učenc meščanske šole v Črnomlju.«

Zdaj imam krosna doma, taka, kakršna stoji v Mentanovi in še marsikateri hiši v Vinici in okoližu, samo v pomajšani obliki. Po njih merilo je Goljat pritlikavec.

In s tem, dragi Mike, ki si bistro gledal in ves čas molčal, kakor da te ni, potem pa storil, kar se ti je zdelo prav: srčna ti hvala za prelepo, domiselno darilo. Del Bele krajine si mi poslal, vonj mladosti in dragih spominov.

In tako, kakor stoji zdaj pri meni tvoja krosna, dragi Mike, bi morala stati okrog vsakega izmed nas, ki smo se ločili od doma, vsa hiša s človekom in obleko, z opravo, z orodjem in posojem od kleti do slemena, in skedenj in kašča in vsa gospodarska poslopja, kovačnica, malinica, zidanica s prešo, sploh vse, kar

Ko pridete iz vode, ne pustite, da bi Vas sonce posušilo! Vsaka kaplja vode deluje kot žerjavica. Zato si naprej dobro posušite kožo, nato pa jo namažite s KREMO NIVEA ali s OLJEM-NIVEA! Šele tedaj je zmanjšana nevarnost sončnih opeklin in koža Vam bo hitro in lepo porjavela.

Ne podcenjujte sonca!

nas je nekoč obkrožalo, bi morali imeti večas plastično pred očmi in vedeti vsemu pomen in ime, kakor poznamo ali bi vsaj morali poznati tovarne in vse naprave sodobnega življenja med katerimi se kretamo dan na dan. A nikar se ne boj, Mike, da ti dajem s tem nove naloge. Sebi jih dajem in slovenskim pisateljem.

Bridka žalost v prizadetih rodbinah

Vsa naša javnost je nestrono pričakovala prve vesti o letalu, ki je nenadno brez sledu izginilo. Koliko bolj nestrono so jih pričakovali sorodniki tistih, ki so šli v četrtletni ničesar hudega sluteči na zračno pot v Dalmacijo, si pač lahko mislimo. Kako so jim potekale ure med strahom in upanjem! Prva vest, ki naj bi pomenila olajšanje ali katastrofo... In prišla je vest, ki je potrdila upanje. Prišlo je spo-

MARTIN KOJC avtor »Učbenika življenja« sprejema dnevno v hotelu »Metropol«, Ljubljana od 16. do 18.

Prisrčen sprejem kraljevega zastopnika pri krstu 10. sina siromašne družine

Bregana, 22. avgusta
Železniškemu delavcu Ivanu Filipčiču, ki ima v Ključu pri Dobovi majhno posestvo, se je rodil dvanajsti otrok, deseti sin. Ker je to zelo redek dogodek, se je bavi Filipčič s mislijo, da zaprosi Nj. Vel. kralja Petra II. za botra. Edino tega se je bal, da kot siromašen delavec ne bo mogel na primeren način sprejeti kraljevega zastopnika. Tedaj so ga pa začeli nagovarjati prijatelji in sosed naj bi posle prošnjo, in so obljubili, da bo vsa vas sodelovala pri pripravah za slavnostni sprejem. Veliko veselje je zavladalo v Ključu, ko je prišel odgovor od maršala dvora, da je mladi kralj prevzel botrstvo.

Na dan krsta bila je vsa vas okrašena. Obe strani ceste, koder je imel priti kraljev zastopnik, sta bili ograjeni z zelenjem in cvetjem, na vsaki hiši je plapolala zastava. Na nekaterih krajih so bili postavljali slavlolki, prvi začetku vasi, drugi v sredi, tretji pred hišo Ivana Filipčiča. Na slavlolikih so bili napisli: »Živel boter!« »Živel Kralj!«, »Dobro došli!« Ko se je vsa vas okraševala, je bilo zelo živo v Filipčičevi hišici.

Ob napovedani uri se je zbralo ljudstvo pred gasilskim domom. Ko se je avto ustavil, je prvi izstopil zastopnik Nj. Vel. kralja, komendant art. polka v Zagrebu podpolkovnik g. Janko Janković, v slavnostni uniformi, z vsimi odlikovanji. Godba je zaigrala himno, nakar je občinstvo burno pozdravilo kraljevega zastopnika. Prvi ga je nagovoril predsednik občine g. Jostip Novak, ki je izrazil hvaležnost, da je mladi kralj počastil siromašno obitelj in s tem izkazal čast vsej občini. Sledilo je nekoliko govorov in pozdravov. Ganičiv je bil prizor, ko je otrokov oče Ivan Filipčič skromno pristopil k zastopniku Nj. Vel. kralja in se mu v imenu svojem, svoje žene, svojih devetih živih sinov in dveh hčerk zahvalil za sprejeto botrstvo. Srečni materi so po licu tekale solze. G. podpolkovnik Janković, prijetno iznenaden ob tako slavnostnem sprejemu, pri katerem je sodelovalo nekoliko vasi in vsa društva, se je toplo zahvalil in zagotovil, da bo Nj. Vel. kralju zvest tolač iskrenih čustvovanj.

Krst je bil v kapelici sredi vasi, krtel je župnik g. Alojz Noršič. Obredu prisostvovala je vsa obitelj Filipčičeva, zastopniki oblastev in društev. Zastopnik Nj. Vel. kralja Janković je položil desnico na otrokovo glavo, v levici pa je držal veliko svečo z državno vrstico, ki je prispela iz maršala dvora. V imenu visokega botra je izročil novorojencu zlato verižico s križem, zlatnik in 2.000 din, svečo pa je pustil v kapelici za spomin na krst. Otroek je dobil ime Peter Pavel, torej ime Nj. Vel. kralja Petra in Nj. Kr. Vls. kneza namestnika Pavla. Ko je kraljev zastopnik zapustil kapelico, ga je občinstvo ponovno burno pozdravilo, vzključajoč kralju in vsemu kraljevskemu domu. Občinstvo je z glasbo spremljalo zastopnika visokega botra do Filipčičeve hiše, kjer je bil pripravljen obed za mnoge goste. Seveda je bilo izrečeno mnogo lepih zdravic. Ob odhodu se je podpolkovnik Janko Janković prisrčno poslovil od vseh in obljubil, da bo po možnosti še prišel obiskat malega Petra Pavla, kateremu tudi mi želimo vso srečo v življenju.

F. K-n

PRIVATNA DVORAZREDNA TRGOVSKA ŠOLA
ZBORNIC ZA TRGOVINO
OBET IN INDUSTRIJO
LJUBLJANA, Gregorčičeva 27
(TRGOVSKI DOM)
ŠOLA IMA PRAVICO JAVNOSTI
SPREJEMA
DIJAKE Z MALO MATURO
ali
ZAVRŠNIM IZPITOM
VPIŠOVANJE VSAK DAN
od 10. — 12. ure.
ZACETEK pouka 10. septembra.
TELEFON 33-40.

Nesreča potniškega letala

Pilot Striževski poslednji izmed nesrečne ruske trojice Med devetimi ponesrečenci je mlada Ljubljanka Vita Otoničarjeva

Ponesrečeno letalo »Lockheed Electra« Yu-SBC je bilo pred nekaj leti kupljeno v Ameriki. Bilo je eno najmodernejših potniških letal in je veljalo preko 1.000.000 din. Prostor je imelo za 10 potnikov in za dva člana posadke. Potovalo je s hitrostjo 330 km na uro. Uspešno in brez nevarnosti je vršilo svoje prometne službe vse do katastrofe v neurju.

Ljubljana, 24. avgusta
Kakor je »Jutro« že poročalo, je na progi Zagreb-Split izginilo potniško letalo Jugoslovske prometne družbe »Aeropute«. Letalo tipa »Lockheed Electra« z oznako »Yu-SBC« je startalo v Zagrebu, kakor vsak dan, v četrtek ob 6.30. Start je bil popolnoma normalen in ni bilo na letalu opaziti nikake napake. Zato je edvomno pripisati vzrok nesreče le neurju. Letalo »Yu-SBC« je imelo na sebi devet potnikov in posadko dveh članov. To sta bila pilot Vladimir Striževski in radiotelegrafist Dušan Petrovič. Letalo se je poslednjič javilo na svojem poletu ob 7.36, nato pa o njem ni bilo ne duha ne sluha. Že so se razširile govorice, da je bilo letalo najdeno nepoškodovano v glavočnem okraju. Žal se zdaj potrjuje resnica, da so letalo našli raz-

bito pri Medoku blizu Gospića in da so potniki s posadko vred mrtvi. Med njimi je tudi gđ. Vita Otoničarjeva iz Ljubljane.

Pilot Vladimir Striževski je padel v vrsto naših najboljših prometnih pilotov. Po rodu je bil Rus, kakor njegov tovariš, ki sta našla smrt pri obeh letalskih nesrečah v Ljubljani: Nikitin in Jarošenko (prvi pri Studencu, drugi pa pri Hrušici). Kot najspodobnejši in najbolj izkušen, je šef pilot Striževski užival največji ugled v naših letalskih krogih. Naš »Aeropute« je s njim izgubil svojo najboljšo pilotsko moč. Popularni Striževski je imel med Slovenci lepo število znancev, vsakdo se je rad zaupal njegovim preizkušnim rokam. Ko je žal moral slediti svojima dvema rojakoma v večnost, mu bomo tudi mi ohranili najčastnejši spomin.

